

Editorial

Milé čtenářky, milí čtenáři,

říjnové číslo Sociowebu Vám opět přináší, snad inspirativní, pohled na politická témata. Autorský tým projektu Rekonstituování demokracie v Evropě (RECON), který je v posledním roce svého řešení Vám tentokrát nabízí pohled na proměny české veřejné sféry a české politiky v kontextu ratifikace Lisabonské smlouvy.

Období ratifikace Lisabonské smlouvy považujeme za velmi podnětné, protože představovalo v České republice klíčový posun hlavního proudu českého politického diskursu v otázkách Evropské unie. Posun k politickému konsensu o Lisabonské smlouvě a (omezené) akceptaci evropského projektu byl doprovázen „evropeizací“ českého domácího politického konfliktu. Lisabonská smlouva se stala symbolem mocenského boje mezi vládou a opozicí, a to jak politicky, tak ideologicky.

V jednotlivých příspěvcích, které vycházejí z připravované publikace o euroskepticismu v České republice, se nejprve Zdenka Mansfeldová a Jessie Hronešová zamýšlejí nad proměnami politické komunikace v České republice. Zde představuje pravděpodobně nejvýznamnější proměnu výrazný nárůst online žurnalismu, který proměňuje nejen způsob, jakým čtenáři média využívají, ale nabízí také prostor aktivního zapojení a spoluutváření mediálních obrazů čtenáři.

V dalších příspěvcích pak Tomáš Lacina nejprve shrnuje postoje českých politických stran na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR k evropským otázkám a následně tyto postoje analyzuje pohledem teoretických modelů evropského demokratického uspořádání. Tyto modely představují teoretický přínos projektu RECON k teorii demokracie a evropskému vládnutí a Tomáš Lacina jasně demonstruje, že jsou také vhodným nástrojem pro zkoumání veřejné a politické sféry.

V posledním příspěvku pak Petra Guasti kriticky hodnotí české předsednictví Evropské unie, které přispělo k rozvoji pragmatického postoje k EU a k vnitřnímu rozporu uvnitř ODS. Především poukazuje na diskursivní posun ze strany Mirka Topolánka, který zdůraznil nutnost malé exportně orientované země, jako je Česká republika, uprostřed globální hospodářské krize být aktivní součástí evropského ekonomického a politického společenství a autorka konstatuje, že pád Topolánkovy vlády lze považovat za důsledek tohoto diskursivního posunu.

Celkový politický charakter diskuse o Lisabonské smlouvě v České republice znovu potvrzuje argument silné evropeizace české domácí politiky v období před vstupem do Evropské Unie. Politické strany dlouhodobě evropeizaci nejen dominují a formují její procesy v České republice, ale zprostředkují také informace občanům a mají dominantní vliv na formování postojů občanů k evropským tématům. Přestože politické strany komunikují a na evropské úrovni kooperují s ostatními evropskými politickými stranami a bylo by tedy možné předpokládat, že budou postupně přijímat politickou kulturu svých protějšků, musíme konstatovat, že celková úroveň ratifikační diskuse byla velmi nízká.

V situaci, kdy politickému prostoru dominují osobní spory, ideologické diskuse a mocenské ambice, je nutné na závěr zdůraznit pozitivní roli, kterou v celém procesu sehrál český Ústavní soud, jehož rozhodnutí v letech 2008 a 2009 nejen potvrzují ústavní charakter Lisabonské smlouvy a její soulad s Ústavou České republiky, ale také odmítají velkou část diskursivních praktik oponentů Lisabonské smlouvy.

Milé čtenářky a čtenáři, doufáme, že pro Vás bude říjnové číslo Sociowebu inspirativní a nabídne Vám zajímavý pohled na proměny české veřejné sféry v procesu evropeizace.

Petra Guasti

(petra.guasti@soc.cas.cz)

Toto číslo Sociowebu vzniklo v rámci projektu „RECON – Reconstituting Democracy in Europe“, který je projektem 6. Rámcového programu financovaného Evropskou komisí, CIT4-CT-2006-028698.

Listopadové číslo Sociowebu pro Vás připravuje oddělení Gender & sociologie a bude se věnovat tématu životních drah mužů a žen. Jednotlivé články se zaměří na zkoumání proměn pracovních, partnerských a rodinných drah v České republice.

« Témata »

»

Proměny politické komunikace v České republice v posledních 20-ti letech

Klíčová slova: média, Evropa, integrace, transformace

Kvalitu médií v České republice po roce 1989 ovlivnily čtyři hlavní faktory. Prvním byl náhlý přechod od plánovaného hospodářství k volnému a kompetitivnímu prostředí tržních mechanismů řízených poptávkou a nabídkou. Poptávka čtenářů zásadní měrou ovlivnila, až nakonec definovala, druh poskytovaných zpráv. V závislosti na poptávce se česká média začala vyznačovat tendencí kopírovat styl zpravodajské práce západních médií, což podle Klvani (2004) přispělo k prohloubení *tabloidizace* [1] domácích zpráv. Rozšířila se poptávka po lehkých zprávách kombinujících zábavu a informace, tedy po tzv. *infotainmentu* [2] (cf. Klvaňa 2004). Tento fenomén lze popsat v českém prostředí následovně:

Mnoho relevantních médií vyměnilo obsáhlou a analytickou zpravodajskou práci za přístup kladoucí důraz na lehké zprávy a zábavu připomínající televizní kulturu pod silným vlivem nostalgie po komunismu. Tím přispěly k přetrvávajícímu vkusu z doby komunismu a oslabily tak rozvoj občanské společnosti (Klvaňa 2004: 40).

Druhým faktorem byl nedostatek zkušených novinářů nezatížených komunistickou minulostí. Po roce 1989 bylo třeba vyškolit novou generaci žurnalistů používajících metody objektivní novinářiny. Tento proces byl však dlouhodobý a noví novináři pouze postupně získávali nutné zkušenosti a různorodou praxi (viz Metyková and Waschková Císařová 2009). Třetím faktorem byla diverzifikace čtenářů. Ačkoliv většina čtenářů vyhledává zprávy běžného typu bez přílišné analýzy problému, existuje i značná poptávka po zájmovém typu informací. Metyková (2008) do své studie o evropských médiích zahrnuje rozhovory s novináři, kteří poukazují na širokou škálu a různorodost zájmů čtenářů, které lze jen těžko uspokojit v médiích běžného typu. Novinář řadového denního tisku není schopen splnit očekávání každého čtenáře, a proto se raději zaměří na poskytování obecných zpráv, které alespoň do určité míry uspokojí všechny. Z toho důvodu nejrozšířenější český tisk, rádio a televize prezentují velmi obecné zprávy, které jen zřídka postihnou podstatu problému.

Posledním faktorem, který ovlivnil kvalitu českých médií po roce 1989, je změna vlastnické struktury v souvislosti s privatizací státních podniků, tzn. i médií. Co se českého tisku týče, většina novin a časopisů byla po roce 1989 zprivatizována a v poslední době přešla do vlastnictví zahraničních (zejména německých) firem. Pouze *Právo* a *Hospodářské noviny* jsou v současné době v českém vlastnictví. Regionální tisk je prakticky výlučně v rukou české společnosti *Vltava Labe Press*, která je však majetkem německé firmy *Verlagsgruppe*

Passau. Naopak soukromé radiové a televizní stanice jsou jak v českých tak zahraničních rukou. Přes značnou kritiku vstupu zahraničních investorů na český mediální trh a obavy o jejich vliv na druh a kvalitu poskytovaných zpráv, neexistují empirické důkazy potvrzující vliv zahraničních vlastníků na zpravodajskou činnost (Metyková and Waschková-Císařová 2009). [3] Metyková and Waschková-Císařová (2009) ve své komparativní studii zmínily pouze jeden případ, kdy se německý vydavatel ostravského deníku podle jeho šéfredaktora snažil ovlivnit obsah. Je však třeba zdůraznit, že důvody ekonomického druhu jsou mnohem důležitější než přímý nátlak. Kompetitivní prostředí trhu práce od novinářů vyžaduje flexibilitu ve výběru zpráv a silně ovlivňuje jejich svobodu, což se odráží na rozšířeném, avšak těžko zachytitelném autocenzuře.

V sektoru televizního zpravodajství – stále nejrozšířenějším zdroji informací většiny české populace (Metyková 2008) – došlo k zásadní změně digitalizací v roce 2008, které předcházela rozsáhlá debata o jejich výhodách a úskalích. Jedním z očekávaných dopadů digitalizace byla liberalizace domácího mediálního trhu. Největší tuzemský komerční televizní kanál *TV Nova* byl také největším odpůrcem zavedení digitální televize, neboť se obával ztráty své dominantní pozice v prostředí rozšířené nabídky kanálů. *TV Nova* se během posledních deseti let úspěšně dařilo prodlužovat jednání o zavedení digitalizace. Oficiálně bylo digitální vysílání zavedeno v říjnu 2005, avšak modernizace a vybudování infrastruktury pro další zlepšení digitální sítě bylo zahájeno až v roce 2008. Proces digitalizace radikálně zvýšil počet televizních stanic a rozšířil tak konkurenci. [4]

Dalším problémem televizního vysílání je Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, jejímž úkolem je dohlížet na správu a šíření radiového a televizního vysílání (Metyková, Waschková Císařová 2009). Několik členů této rady bylo nominováno politickými stranami, což často vedlo k jejich neprofesionálnímu jednání a politickým tlakům na české televizní stanice.

Největší změnu na poli žurnalistiky však přineslo rychlé rozšíření digitálních internetových technologií a růst fenoménu elektronických médií. Elektronická média taktéž představila novou platformu pro přímou účast čtenářů na žurnalistické práci, a to skrze tzv. participativní žurnalistiku (viz Pavlík 2000; Šmíd 2005; Paulussen and Ugille 2008; Metyková and Waschková Císařová 2009). Pavlík (2000) dokonce popsal tuto změnu jako transformaci žurnalistiky v dialog mezi tiskem a veřejností, kde splývají kategorie spotřebitele (čtenáře) a výrobce (novináře). Někteří autoři jako např. Dan Gillmor (2004) zastávají názor, že se z čtenářů tímto způsobem nakonec stanou novináři. Na internetu publikum aktivně vytváří zprávy a zároveň je přijímá. Dochází tak k zcela novému míšení aktérů. Bruns (2005) pro tento fenomén zavedl termín *produsage*, který zachycuje tento proces oboustranné role příjemce a poskytovatele.

Dalším důsledkem rozšíření online médií je podle Geens et al. (2007) takzvaná "personalizace informací" – každý čtenář má možnost samostatně volit zdroje a typy zpráv, které ho zajímají a ty sledovat například použitím RSS a Google Alerts. Tento trend může vést k mediální izolaci a k a priori selektivitě – čtenář nezíská informace, které se rozhodne nesledovat (viz Metyková 2008). Proměna mediální scény je spojena také s možností čtenářů využívat diskusní fóra, vyjadřovat se v komentářích k jednotlivým zprávám, publikovat vlastní blogy na stránkách hlavních online médií.

V České republice existuje potenciál pro zapojení většiny občanů do těchto aktivit. Statistická data uvádějí průměrný roční nárůst internetových uživatelů o 8,5 %. Podle *NetMonitor.cz*, který monitoruje v posledních dvanácti letech aktivitu na českém internetu, bylo v dubnu 2009 více než 55 % českých občanů internetově gramotných. [5] Firma *Gemius* došla s využitím odlišné metodologie dokonce k číslu více než 60 %. [6] Nejvýznamnějším fenoménem byl rapidně vysoký nárůst uživatelů sociálních sítí – zatímco v říjnu 2008 využívalo Facebook přibližně sto tisíc českých uživatelů, v červnu 2009 to bylo již více než milion. [7] Online zdroje politické komunikace proto prošly nejen výraznou expanzí, ale také hlubokou proměnou od pasivního sdělování informací k možnosti aktivní volby a reakci čtenářů. Můžeme tedy konstatovat, že česká veřejná sféra se postupně přesouvá do virtuálního světa poskytovatelů internetu a k sociálním sítím. To ostatně dokumentuje i fakt, že většina českých politických stran využívala ve své kampani v parlamentních volbách v roce 2010 sociální síť – neúspěšněji pak TOP 09, k jejímuž úspěchu sociální síť a virtuální kampaň významně přispěly.

Použitá literatura:

Bruns, Axel (2005) *Gatewatching: Collaborative Online News Production (Digital Formations)*, Peter Lang Publishing.

Geens et al (2007) "Another Breach in the Wall: Organisational Dynamics of Today's News Ecology" in *Future of Newspaper*. Cardiff: Cardiff Centre for Journalism Conference.

Gillmor, Dan (2004) *We the Media: Grassroots Journalism by the People, for the People*, Authorama, accessible at: <http://www.authorama.com/we-the-media-1.html>.

Klvaňa, Tomáš P. (2004) "New Europe's Civil Society, Democracy, and the Media Thirteen Years After: The Story of the Czech Republic" *The Harvard International Journal of Press/Politics* 2004 9: 40, accessible at: <http://hij.sagepub.com/content/9/3/40>.

Kolář, Petr. (2009) "Trendy v návštěvnosti internetu. Leden 2007-únor 2009." *NetMonitor*. Audit návštěvnosti internetu. Sdružení pro internetovou reklamu, 2009, <<http://www.netmonitor.cz>>.

Metyková, Monika (2008) "Drifting Apart? European Journalists and Their Audiences." *Westminster Papers in Communication and Culture*, Vol. 5 (2), pp. 42-59.

Metyková, Monika and Waschková Císařová, Lenka. (2009) "Changing journalistic practices in Eastern Europe: The cases of the Czech Republic, Hungary and Slovakia." *Journalism*, Vol. 10, pp 719-736.

Pavlik, John. (2000) 'The impact of technology on journalism', *Journalism Studies*, 1(2), pp. 229-237.

Paulussen, Steve and Ugille, Pieter (2008). "User generated content in the newsroom. Professional and organisational constraints on participatory journalism," in *Westminster Papers on Culture and Communication*, 5(2), pp. 24-41.

Procházka, David. (2010) "Internetová gramotnost v ČR roste" Leden 2010. accessible at: <<http://www.dsl.cz/clanek/1618-internetova-gramotnost-v-cr-roste>>

Šmíd, Milan. (2004) "Czech Republic", in B. Petković (ed.) *Media Ownership and its Impact on Media Independence and Pluralism*, Ljubljana: Peace Institute.

Šmíd, Milan. (2005) "Česká média 1995-2005 – léta technického pokroku a zrání", in Josef Beránek and Silvie Hekerlová (eds) *10 let v českých médiích*. Praha: Portál.

[1] Z anglického bulvár „tabloid“, proměna médií směrem k velkým titulům, krátkému textu článků, řadě fotografií.

[2] Spojením anglických slov pro informaci „information“ a zábavu „entertainment“.

[3] Šmíd (2004) zastává názor, že vstup německých firem na český mediální trh je následkem uzavřené kartelové dohody. Český Úřad na ochranu hospodářské soutěže však nezjistil žádné porušení práva.

[4] K dubnu 2010 v České republice existovalo šest soukromých televizních poskytovatelů na celém území ČR a přibližně 50 regionálních vysílacích stanic.

[5] Kolář, Petr. (2009) "Trendy v návštěvnosti internetu. Leden 2007-únor 2009." *NetMonitor*. Audit návštěvnosti internetu. Sdružení pro internetovou reklamu, [<http://www.netmonitor.cz>].

[6] Procházka, David. (2010) "Internetová gramotnost v ČR roste" Leden 2010. [<http://www.dsl.cz/clanek/1618-internetova-gramotnost-v-cr-roste>].

[7] Zandl, Petr et al. (2009) "Ročenka českého internetu. Czech Internet Forum 2009." *Lupa.cz*. Listopad 2009, [<http://i.iinfo.cz/urs-att/CIF-2009-rocenka-125810461052990.pdf>].

Zdenka Mansfeldová

Jessie Hronešová

zdenka.mansfeldova@soc.cas.cz

jessie.hronesova@gmail.com

Tento článek vznikl v rámci projektu „RECON – Reconstituting Democracy in Europe“, který je projektem 6. Rámcového programu financovaného Evropskou komisí, CIT4-CT-2006-028698.

»

Postoje českých parlamentních politických stran k evropské politice

Klíčová slova: politika, parlament, Evropa, integrace, hodnoty

Evropská integrace byla od pádu komunismu v roce 1989 prioritou každé nastupující české vlády a plné členství v Evropské unii bylo nezpochybnitelným cílem. Přístupový proces byl mírně zpomalen v roce 1993 v souvislosti s rozpadem Československé federace a nutností nového vyjednání přístupových smluv s oběma nástupnickými státy. V České republice v té době panoval široký konsensus mezi téměř všemi politickými aktéry ohledně nevyhnutelnosti a potřebnosti členství země v EU. Ze všech relevantních politických stran se proti členství stavěla pouze Komunistická strana Čech a Moravy a Sládkova Republikánská strana (KSČM a SPR-RSČ).

Důležitým mezníkem v české evropské politice byl rok 1997, rozpad Občanské demokratické strany a s tím související rezignace Václava Klause na post předsedy vlády. Nově vzniklá Unie svobody, založená oponenty Václava Klause, se profilovala jako liberální a silně proevropská strana, zatímco Klausova ODS se postupně posouvala do pozice konzervativní „euro-realistické“ strany, byť stále podporující vstup ČR do Evropské unie (Král, Bartovic, Řiháčková 2009).

Před referendem o vstupu do Evropské unie v roce 2003 podporovaly všechny relevantní politické strany kromě KSČM hlasování pro vstup ČR do EU. Po kladném výsledku referenda (77 % hlasů „ano“ při účasti 55 % oprávněných voličů) a konečném vstupu země do EU 1. května 2004 se však silný konsensus se ztrátou společného cíle vytrácí a jednotliví političtí aktéři začínají prosazovat své vlastní názory na charakter evropské integrace (ibid.).

Relativně stabilní stranický systém v ČR je založen stejně jako v západních demokraciích primárně na štěpení podle socioekonomických linií s absencí relevantních extremistických stran na parlamentní úrovni, zejména na pravé straně politického spektra. Právě tyto strany jsou v západní Evropě tradičně nacionalistické, xenofobní a antievropské nebo alespoň euroskeptické. Jelikož tyto strany nejsou v ČR relevantní a na parlamentní úrovni nejsou

přítomny, můžeme pozorovat určité prvky jejich rétoriky převzaté Občanskou demokratickou stranou (Král, Bartovic, Řiháčková 2009).

Je však nutné zdůraznit, že ODS nikdy nezpochybňovala členství ČR v Evropské unii a ani jeho nezbytnost. Evropská otázka se v rámci této strany stala velmi složitou a štěpnou linií, jak ve vztahu ke svým voličům, kteří jsou tradičně proevropští, tak uvnitř strany samotné. Od roku 1997 se ODS vyznačovala striktně „eurorealistickým“ přístupem, který spočíval v pohledu na EU jako na primárně ekonomický projekt bez nutnosti další politické integrace, bez přenášení dalších pravomocí do Bruselu, s potřebou zachovat absolutní veto členských států v oblastech, jako jsou daně, sociální oblast a zahraniční politika. Celkově tedy strana podporovala jednoznačně mezivládní přístup oproti komunitárnímu. Určitým mezníkem bylo převzetí vlády po volbách v roce 2006 a „evropeizace“ části elit ODS a s tím spojené zmírnění eurorealistického diskurzu. Ještě patrněji se v té době vyjevilo stále latentně přítomné rozštěpení strany v evropských otázkách, zvýrazněné rozpory mezi postoji vládní stranické elity a zástupců strany v parlamentu.

Česká strana sociálně demokratická představovala na druhé straně vždy v evropských otázkách protipól ODS. Od počátku se strana profilovala jako silně proevropská, podporovala kroky směrem k silnější politické integraci, komunitární přístup a přesun více pravomocí do Bruselu i v otázkách jako sociální politika, spravedlnost, zahraniční politika a obrana.

Vyloženě euroskeptický proud je v ČR dlouhodobě reprezentován jedině Komunistickou stranou Čech a Moravy, i když i v tomto případě můžeme nalézt velmi ambivalentní postoje. Na jedné straně některé programové dokumenty strany vykreslují budoucnost kontinentu bez EU, s nutností vybudovat jinou strukturu, než která se vytvořila po druhé světové válce v západní Evropě, na druhé straně mnoho vyjádření stranických představitelů je proevropských. O evropském integračním procesu se nejčastěji hovoří jako o nevyhnutelném vývoji. Hlavním zájmem KSČM tedy jsou především negativní sociální dopady integrace a téma státní suverenity.

Zbývající menší strany, přítomné v Parlamentu ČR v letech 2006 až 2010, během debat o institucionálních změnách EU (KDU-ČSL, US-DEU, Strana zelených) lze označit jako strany bez výhrad proevropské, podporující institucionální reformu a kroky k silnější politické integraci. Postoj českých politických stran k evropské politice lze tedy hodnotit jako polarizovaný. K této polarizaci debaty o evropských otázkách v ČR, která je jinak v prostředí střední a východní Evropy spíše ojedinelá (ibid.), přispívá především rozdílnost mezi přístupy dvou hlavních českých politických stran (ODS a ČSSD). Tento fakt oslabuje pozici České republiky v rámci Evropské unie a jejích institucionálních struktur.

Použitá literatura:

Král, D., Bartovic, V., Řiháčková, V. (2009). *The 2009 Czech EU Presidency: Contested Leadership at the Time of Crisis*, Swedish Institute for European Policy Studies

Tomáš Lacina

tomas.lacina@soc.cas.cz

Tento článek vznikl v rámci projektu „RECON – Reconstituting Democracy in Europe“, který je projektem 6. Rámcového programu financovaného Evropskou komisí, CIT4-CT-2006-028698.

»

RECON Modely demokracie v českých parlamentních debatách o evropské ústavní smlouvě

Klíčová slova: demokracie, parlament, Evropa, integrace, politika

V rámci teoretické části projektu RECON byl rozvinut koncept tří modelů demokracie pro budoucnost Evropské unie. Navržené teoretické modely (Fossum, Eriksen 2007) se různým způsobem vypořádávají s dilematem mezi záchranou demokracie na úrovni národních států a přenášením demokracie na evropskou úroveň (za cenu ztráty kvality národních demokracií), které dominuje evropské debatě o demokratickém deficitu EU. Následující příspěvek stručně představí jednotlivé modely a zaměří se na jejich reflexi v parlamentních debatách v ČR.

První model spojuje demokracii v EU výlučně s národním státem. Legitimita tedy může být odvozena pouze z demokratických institucí členských států. Evropská unie je tedy v tomto modelu konceptualizována jako funkční nástroj, který byl vytvořen za účelem řešení problémů přesahujících kapacitu členských států. Z toho vyplývá, že v tomto systému mají instituce EU čistě mezivládní formu.

Podle druhého modelu Evropská unie potřebuje přímou legitimitu. To v důsledku vyžaduje určitou míru společného smyslu pro solidaritu a komunitu založenou na ústavních, nikoli etnických principech. Model předpokládá též vůli k vytvoření silných evropských institucí, které se budou podílet na budování evropského sociálního státu. Jedná se tedy o model federální, který však nutně nevyžaduje absolutní rozpuštění národních identit a ustavení pan-evropské identity.

Zásadní rozdíl mezi oběma modely viditelně spočívá především v alokaci legitimacy na národní či evropskou úroveň. Oba modely jsou také do velké míry radikálními póly, jelikož předpokládají, že národní, respektive evropské, instituce se budou muset vzdát kompetencí, které již v současnosti požívají (Maatsch 2010).

Třetím modelem navrženým Fossumem a Eriksenem je model kosmopolitní. Tento model se zakládá na předpokladu, že demokracie je možná bez existence státu. Zdroje legitimacy jsou roztroušeny mezi evropskou, národní a mezinárodní úroveň. Model počítá se vzájemným vlivem a interakcí EU s mezinárodními a trans-nacionálními nestátními institucemi.

Hledáme-li v českých parlamentních debatách vyjádření argumentačně podporující některý z výše zmíněných teoretických modelů demokracie, nalézáme většinou podporu pro první „mezivládní“ model. Federální model se objevuje ve velmi omezené míře, ale v negativní konotaci, kdy se proti směřování k podobnému modelu vymezovali někteří zákonodárci ODS. Model kosmopolitní pak v debatách chyběl zcela. Zákonodárci se v debatách vůbec nezabývali možnou mezinárodní či trans-nacionální dimenzí. Nejinak tomu bylo i v ostatních středoevropských zemích.

V diskusích se nejčastěji kromě mezivládního modelu vyskytovala koncepce EU jako polycentrického, víceúrovňového systému bez jasné hierarchie, kde existuje více zdrojů legitimacy bez vertikálního řádu, který by zahrnoval všechny instituce a politiky společenství (Maatsch 2010). Tento model však není možné označovat za federální, jelikož postrádá federální institucionální strukturu, ani za kosmopolitní, protože jako zdroje legitimacy označuje pouze národní a evropské instituce. Jedná se o jakýsi model sdílené suverenity, který byl ve zkoumaném vzorku zemí obecně prosazován hlavně sociálnědemokratickými a liberálními stranami, v ČR zejména ČSSD.

Použitá literatura:

Eriksen, E.O., Fossum, J.E. (2002). „Democracy through strong Publics in the European Union?“. *Journal of Common Market Studies*, 40 (3): 401 – 424.

Eriksen, E.O., Fossum, J.E. (2007). „Europe in Transformation: How to Reconstitute Democracy?“. *RECON Online Working Paper 2007/1*, Oslo, ARENA.

Fossum, J.E., Crum, B. (2009). „The EU’s Parliamentary Multilevel Field. Analytical Framework“. In: Eriksen, E.O., Fossum, J.E. (eds.) *RECON. Theory in Practice*, RECON Report No 8, ARENA Report 2/09, Oslo, ARENA

Maatsch, A. (2010). „Between an intergovernmental and a polycentric European Union

National parliamentary discourses on democracy in the EU ratification process", *RECON Online Working Paper 2010/18*, Oslo, Arena

[1] Sociální stát je označení státu, jehož prioritou je zajištění ekonomického a sociálního blahobytu svých občanů.

Tomáš Lacina

tomas.lacina@soc.cas.cz

Tento článek vznikl v rámci projektu „RECON – Reconstituting Democracy in Europe“, který je projektem 6. Rámcového programu financovaného Evropskou komisí, CIT4-CT-2006-028698.

»

České předsednictví EU – zlomový okamžik v postojích k evropskému projektu

Klíčová slova: politika, Evropa, integrace, demokracie

Při hodnocení českého předsednictví Evropské unie je třeba vzít v úvahu, že proběhlo v obtížném období, a to nejen vnitropoliticky – v průběhu předsednictví, které započalo 1.1.2009, vyslovila 24.3.2009 Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR nedůvěru vládě Mirka Topolánka, následně byl pak 9.4.2009 jmenován premiérem Jan Fischer, který tak Mirka Topolánka nahradil v pozici předsedy Rady EU. První polovina roku 2009 byla však velmi turbulentní i na evropské úrovni - schylovalo se k volbám do Evropského parlamentu (4.-7.6.2009), předseda Evropské komise José Manuel Barroso se ucházel o obnovení svého mandátu a eskalující globální ekonomická krize způsobovala opakovaně turbulence mezi členskými zeměmi. Francouzský prezident Nicolas Sarkozy dokonce konstatoval, že Česká republika, jako nová členská země, by v takovém období EU předsedat neměla a považoval za možné prodloužit francouzské předsednictví z druhé poloviny roku 2008.

I přes tyto překážky ČR zasedla do čela Evropské unie. A pokud se zaměříme na konkrétní výsledky českého předsednictví tak, jak si je Česká republika vytyčila, můžeme konstatovat, že je částečně naplnila. Východní partnerství (švédsko-polská iniciativa se zaměřením na Arménii, Ázerbájdžán, Moldávii, Ukrajinu a Bělorusko), která byla zahájena v květnu 2009, mohou být považována za výsledek dlouholetých snah české vlády.

Jednou z hlavních priorit českého předsednictví bylo zajištění stabilních energetických zdrojů – v prvních dnech českého předsednictví došlo ke sporu mezi Ruskem a Ukrajinou o cenu ruského plynu. Poté, co Rusko zastavilo tok plynu na Ukrajinu, byl Ukrajinou na 13 dní zastaven veškerý průtok zemního plynu pro západní Evropu. Tato krize nejvíce postihla země jihovýchodní Evropy, které jsou na dodávkách ruského plynu zcela závislé. Konflikt byl ze strany ČR dobře zvládnutý, především se podařilo zajistit jednotný evropský postoj. Dalším úspěchem na poli energetické politiky bylo přijetí takzvaného „třetího energetického liberalizačního balíčku“ a pokrok v projektu ropovodu Nabucco (jehož cílem je snížit energetickou závislost EU na Rusku).

Další klíčovou prioritou českého předsednictví bylo evropské hospodářství. V programu „Evropa bez bariér“ bylo cílem České republiky podpořit konkurenceschopnost EU. Avšak v důsledku globální ekonomické krize se český přístup, který se zaměřil na dodržování pravidel jednotného trhu a Paktu stability a růstu, stal problematickým. Česká vláda se zdráhala poskytnout finanční pomoc vnitřnímu trhu a dostala se tímto přístupem do sporu s řadou významných starých členských zemí. Výjimkou byla Velká Británie, která s českým postupem spíše sympatizovala.

Jedním z problémů, při jehož řešení české předsednictví selhalo, byl přístup ke konfliktu v Gaze, v němž české Ministerstvo zahraničních věcí vyjádřilo podporu intervenci do Gazy ze strany Izraele označením jejich postupu za „defenzivní válku“. Většinový postoj členských zemí EU postup Izraele ale odsoudil. Na tomto místě je však nutné konstatovat, že zvládnutí eskalace dlouhodobého konfliktu na Blízkém východě by bylo obtížné pro jakoukoliv členskou zemi v čele EU.

Pravděpodobně největším selháním českého předsednictví bylo vypořádání se s Lisabonskou smlouvou. Již samotný fakt, že Česká republika nebyla schopna Lisabonskou smlouvu ratifikovat před počátkem svého předsednictví, vyvolalo u řady členských zemí EU a evropských institucí vážné obavy. Česká republika se kvůli probíhající ratifikaci stala cílem kritiky médií a zkomplikovala plánování průběhu svého předsednictví. Český prezident Václav Klaus také získal větší pozornost a publicitu pro své názory, kritické a odmítavé nejen k Lisabonské smlouvě, ale k evropskému integračnímu procesu jako takovému. Co se týče celkového zviditelnění České republiky jako aktivní členské země Evropské unie, bylo české předsednictví ztracenou příležitostí.

Co se týče vnitropolitické krize – pádu Topolánkovy vlády v průběhu českého předsednictví, lze tento fakt považovat za selhání české domácí politiky a její politické kultury. Sociální demokracie, která iniciovala celou řadu hlasování o nedůvěře Topolánkově vládě, sama neočekávala, že bude v březnu 2009 úspěšná. Česká média označila toto hořkosladké vítězství opozice za „odsouzení

k vítězství“ a voliči také tuto „mezinárodní ostudu“ penalizovali v parlamentních volbách v roce 2010. Je však nutné připomenout, že vláda padla nejen kvůli ČSSD, ale také vinou dvou euroskeptických poslanců ODS blízkých prezidentu Václavu Klausovi.

Na domácí scéně přispělo české předsednictví k rozvoji pragmatického postoje k EU uvnitř ODS. V budoucnosti lze očekávat pokračování tohoto trendu, protože voliči EU jsou spíše pro-evropsky orientovaní. Proto lze české předsednictví považovat za zlomový bod euroskepticismu ODS, která se vnitřně rozdělila na pro-evropsky orientované pragmatiky v čele s Mirkem Topolánkem a na euroskeptické křídlo blízké prezidentu Václavu Klausovi, zakladateli a dlouholetému předsedovi ODS, v čele s tehdejší pražským primátorem Pavlem Bémem. Mirek Topolánek svým postojem zdůraznil nutnost malé exportně orientované země, jako je Česká republika, uprostřed globální hospodářské krize být aktivní součástí evropského ekonomického a politického společenství. Pád Topolánkovi vlády byl výsledkem tohoto diskursivního posunu, protože dva euroskeptičtí poslanci ODS, kteří hlasovali pro nedůvěru vládě, přímo zdůvodnili své hlasování postojem Topolánkovy vlády k EU, který považovali za škodlivý českým národním zájmům.

České předsednictví tak prezentovalo malou středoevropskou zemi, která je příliš zaměstnaná vlastními vnitropolitickými problémy a konflikty, než aby se aktivně zapojila do řešení důležitých evropských témat a budovala si v rámci Evropské unie postavení důvěryhodného partnera.

Petra Guasti

petra.guasti@soc.cas.cz

Tento článek vznikl v rámci projektu „RECON – Reconstituting Democracy in Europe“, který je projektem 6. Rámcového programu financovaného Evropskou komisí, CIT4-CT-2006-028698.

« Vydává Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., dne 1.10.2011 » « Šéfredaktorka: Renata Mikešová »
« Redakční rada: Daniel Čermák, Radka Dudová, Jana Chaloupková, Yana Leontiyeva, Pat Lyons, Petra Guasti, Natalie Simonová, Eva Mitchell, Petr Sunega, Iva Štohanzlová » « Technická redaktorka: Jana Slezáková »
« Adresa: SOCIOweb, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Jilská 1, 110 00 Praha 1, tel./fax: +420 222 221 662, e-mail: socioweb@soc.cas.cz » « ISSN 1214-1720 »

« © Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha »